

แนวทางการพัฒนาสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

A Study of Cooperation among Academic Libraries in Providing Library Professional Staff
Development Program

กนกวรรณ บัวงาม*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ และความคิดเห็นของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่มีต่อรูปแบบ ตลอดจนการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางการพัฒนาสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เปรียบเทียบตามประเภทการทำงาน วุฒิการศึกษา ตำแหน่งงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยที่สังกัด และประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมสัมมนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บรรณารักษ์ห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 244 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดไม่แตกต่างกัน โดยเห็นว่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน นำเสนอนวัตกรรมใหม่ของห้องสมุด คณะกรรมการจัดงาน และผู้ดำเนินรายการ ควรมีทักษะและความรู้ด้านห้องสมุด วิทยาการควรมีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องที่นำเสนอโดยตรง และเปิดโอกาสให้นักศึกษา นักวิจัยในสาขาบรรณารักษศาสตร์หรือสาขาที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมด้วย ควรมีหน้าเว็บไซต์สำหรับการดาวน์โหลดเอกสารประกอบการประชุม การจัดสัมมนาควรเป็นการนำเสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มและนวัตกรรมใหม่ มีการแสดงสินค้าและงานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมใหม่ของห้องสมุด ส่วนการประเมินผลงานเห็นว่าควรมีการรายงานผลการประเมินเพื่อนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงสัมมนาครั้งต่อไป มีการส่งจดหมายเชิญไปยังหน่วยงานต่างๆ เพื่อแจ้งกิจกรรมให้ทราบล่วงหน้า และควรมีความร่วมมือภายในเครือข่ายห้องสมุดเพื่อร่วมกันเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมได้อย่างทั่วถึง

คำสำคัญ : สัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา, การพัฒนาทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์, บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา, วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์

* นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Abstract

This research study aimed to study training and intellectual library programs for professional staff development for academic librarians. Information was gathered about the educational qualification and work experiences of librarians who have attended library conferences and other professional programs. Data were gathered from questionnaires sent to 244, university librarians and from interviews.

The finding showed that the librarians have library science degrees and work experiences. The librarians have had opportunities to attend library workshops, seminars and conferences.

The opinions and suggestions of the librarians were unanimous and offer useful feedback to improve library staff development programs, as listed below:-

1. The Library Organizing Committee for Staff Development Programs should have knowledge and skills in library work, and be able to relate to current situations.
2. The programs should cover recent trends and innovations.
3. There should be cooperation within the library network to organize, rotate, share and promote the staff development programs as well as other related activities such as publications (working papers) and downloading documents
4. Evaluations or assessments should be reported to official authorities for improving future staff development programs

Keyword: Cooperation, Staff Development Program of Academic Library, Academic Librarians, Professional Development

บทนำ

การพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ (Professional Development) มีจุดเริ่มต้นมาจากสมาคมทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างมากในฐานะเป็นศูนย์กลางของบุคลากรในวงการบรรณารักษ์และห้องสมุด (ประภาวดี สืบสนธิ์, 2543, หน้า 190-198) เช่น สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association) ทำหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ด้วยการกำหนดแนวทางและมาตรฐานทางวิชาชีพ กำหนดจรรยาบรรณของบรรณารักษ์ จัดประชุมวิชาการประจำปี ผลิตสิ่งพิมพ์และวารสารทางวิชาการ ก่อตั้งสถาบันทางการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ให้การรับรองมาตรฐานสถาบันการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และวางหลักสูตรและการศึกษาในต่างประเทศ ทั้งในประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐอินเดีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ในขณะที่เดียวกันยังให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อให้บริการแก่สมาชิกด้วยการกำหนดคณะกรรมการต่าง ๆ รับผิดชอบดำเนินการอย่างชัดเจน พร้อมกับตั้งหน่วยงานที่ชื่อ

ว่า หน่วยงานการศึกษาต่อเนื่อง สำนักงานการศึกษابรรณารักษศาสตร์ (Continuing Education Section, Office of the Library Education) ขึ้นมาดูแลโดยเฉพาะ เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและเผยแพร่วิชาบรรณารักษศาสตร์ให้เป็นที่ยอมรับ พัฒนาความก้าวหน้าและยกระดับสถานภาพของวิชาชีพให้เท่าเทียมกับวิชาชีพอื่น ๆ โดยกิจกรรมสำคัญของสมาคมที่เกี่ยวกับข้องกับการพัฒนาวิชาชีพ ได้แก่ การประชุมวิชาการ การทัศนศึกษาและดูงาน การจัดนิทรรศการ การอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ การจัดฝึกอบรม การจัดทำวารสารวิชาการ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2542, หน้า 246-251)

สำหรับกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพของห้องสมุดในระดับอุดมศึกษาของไทยที่นับได้ว่าเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง คือ “การสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา” โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากผู้บริหารห้องสมุดต้องการร่วมกันหาแนวทางการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ชัดเจน ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นเพียงการประชุมหารือเฉพาะในกลุ่มผู้บริหารเท่านั้น จากนั้นได้จัดตั้งเป็นชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2522 และมีการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรกในปีเดียวกัน ซึ่งผลจากการจัดสัมมนาครั้งนั้น ทำให้เกิดคณะทำงานกลุ่มความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีด้วยกัน 6 ฝ่าย ได้แก่ คณะทำงานฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ คณะทำงานฝ่ายวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ คณะทำงานฝ่ายวารสารและเอกสาร คณะทำงานฝ่ายเทคโนโลยีการศึกษา คณะทำงานฝ่ายบริการสารสนเทศ และคณะทำงานฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ

จากความร่วมมือที่เกิดขึ้นดังกล่าว จึงทำให้มีการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาขึ้น โดยมีสถาบันต่าง ๆ หมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ วัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นเวทีในการหาแนวทางและกำหนดนโยบายในการประสานความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และเพื่อให้คณะทำงานกลุ่มความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ทั้ง 6 ฝ่าย ได้แถลงและสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละปี ตลอดจนการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกัน นอกจากนี้เพื่อให้บรรณารักษ์ได้มีโอกาสหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน (มะลิวัลย์ น้อยบัวทิพย์, 2545, หน้า 60-61)

การสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2557 มีการจัดทั้งหมด 30 ครั้ง หมุนเวียนจัดไปยังสถาบันต่าง ๆ ทั้งสิ้น 24 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน หรือในปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยนเรศวร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556, หน้า 245-247)

การสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าว ถือเป็นกิจกรรมการพัฒนาทางวิชาชีพรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากมีกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพทั้งในส่วนของการประชุมวิชาการ การประชุมกลุ่มย่อยของคณะผู้บริหาร และคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ เป็นกลุ่มย่อย พร้อมกันนั้นยังมีการจัดศึกษาดูงานห้องสมุดและทัศนศึกษาเป็นกิจกรรมประกอบในสัมมนาด้วย สำหรับหัวข้อการจัดสัมมนาแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะเน้นประเด็น การพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย รวมทั้งการพัฒนาบริการห้องสมุด การสร้างความร่วมมือระหว่างกัน และการนำเทคโนโลยีมาใช้ภายในห้องสมุด จะเห็นได้ว่าหัวข้อสัมมนาในแต่ละครั้งสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ไปจนถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ที่บรรณารักษ์ต้องคำนึงถึงเพื่อการพัฒนาวิชาชีพของตนเองให้เข้มแข็ง

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ในด้านวัตถุประสงค์เป้าหมายของการจัดสัมมนา องค์ประกอบของสัมมนา ได้แก่ เนื้อหา บุคลากร สถานที่ เวลา และงบประมาณ รวมไปถึงกระบวนการจัดสัมมนาตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียม การก่อนสัมมนา ขั้นตอนการดำเนินงานระหว่างสัมมนา และขั้นตอนประเมินผลหลังสัมมนา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการพัฒนาทางวิชาชีพและพัฒนาสู่มาตรฐานในระดับสากลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง คือ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย จำนวน 244 คน โดยแบ่งเป็น บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐและในกำกับรัฐ จำนวน 75 คน บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเอกชน 83 คน และบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 86 คน

นอกจากนั้น ยังได้สัมภาษณ์ผู้บริหารห้องสมุดและอาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จำนวน 7 คน ในประเด็นการพัฒนาวิชาชีพเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ในเชิงลึกด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของบรรณารักษ์ ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ตำแหน่งงาน งานที่รับผิดชอบ ประเภทหน่วยงานที่ห้องสมุดสังกัด และประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สภาพการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพ ความคิดเห็นต่อการพัฒนาสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามจำนวน 244 ชุด และได้รับกลับคืนมาจำนวน 244 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมทางสถิติ เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (one-way-ANOVA) และในกรณีพบความแตกต่างจะทำการทดสอบด้วยวิธีการเปรียบเทียบแบบพหุคูณแบบ LSD (Least Significant Difference)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ พบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ห้องสมุดควรมีนโยบายการส่งเสริมบุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทางวิชาชีพโดยพิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมหรือหัวข้อที่จัดที่ตรงกับงานที่รับผิดชอบมากที่สุด (ร้อยละ 79.51) รองลงมา คือ ความน่าสนใจของกิจกรรมหรือหัวข้อที่จัด (ร้อยละ 50.00) และตามความสนใจของบุคลากร (ร้อยละ 49.59) ซึ่งช่องทางในการรับรู้กิจกรรมการพัฒนาทางวิชาชีพมาจากจดหมายเชิญมากที่สุด (ร้อยละ 79.51) รองลงมา คือ สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook และ Twitter (ร้อยละ 50.00) และเว็บไซต์ (ร้อยละ 49.59) โดยมีความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม 6 เดือน/ครั้ง มากที่สุด

กิจกรรมที่สนใจเข้าร่วมมากที่สุด คือ การจัดประชุม/สัมมนาทางวิชาชีพ (ร้อยละ 78.28) รองลงมา คือ การศึกษาดูงานห้องสมุดทั้งในและต่างประเทศ (ร้อยละ 72.13) และการฝึกอบรมทางวิชาชีพ (ร้อยละ 61.89) โดยต้องการพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีห้องสมุดมากที่สุด (ร้อยละ 72.95) รองลงมาคือ ทักษะด้านกิจกรรมส่งเสริมการใช้ห้องสมุด (ร้อยละ 58.61) และทักษะด้านงานบริการห้องสมุด (ร้อยละ 52.46) สำหรับอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทางวิชาชีพ คือ งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงาน/สถาบัน (ร้อยละ 56.56) รองลงมา คือ ภาระงานในหน้าที่ (ร้อยละ 40.98) และการสนับสนุนและส่งเสริมจากผู้บริหาร (ร้อยละ 39.75)

2. ความคิดเห็นต่อรูปแบบและการพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อรูปแบบและการพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากในทุก ๆ ด้าน และมีความคิดเห็นด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านวัตถุประสงค์และเนื้อหาของสัมมนา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านผู้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

2.1 ด้านวัตถุประสงค์และเนื้อหาของการสัมมนา พบว่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันอยู่ในระดับมากเท่ากับหัวข้อและเรื่องเป็นนวัตกรรมใหม่ของห้องสมุด รองลงมา คือ วัตถุประสงค์และเป้าหมายมีความชัดเจน และหัวข้อและเรื่องที่น่าสนใจสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

2.2 ด้านคณะกรรมการจัดงาน วิทยากร ผู้ดำเนินรายการ พบว่าวิทยากรมีความรู้ ความสามารถในเรื่องหัวข้อที่น่าสนใจโดยตรงอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดเป็นอย่างดี และวิทยากรมีทักษะในการใช้งานเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อประกอบการบรรยายได้เป็นอย่างดี

2.3 ด้านผู้เข้าร่วมสัมมนา พบว่าการเปิดโอกาสให้นักศึกษา/นักวิจัยในสาขาบรรณารักษศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมสัมมนาอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ผู้เข้าร่วมสัมมนา มีความตั้งใจและต้องการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ

2.4 ด้านสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และเวลา พบว่าควรมีหน้าเว็บไซต์สำหรับดาวน์โหลดเอกสารประกอบการประชุมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

2.5 ด้านงบประมาณ ค่าใช้จ่าย และค่าลงทะเบียน พบว่าการได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

2.6 ด้านการจัดสัมมนาและการประเมินผล พบว่าควรมีการนำเสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มและนวัตกรรมใหม่ ๆ ของนักศึกษา/นักวิจัย/บรรณารักษ์ และมีการรายงานผลการประเมินสัมมนาเพื่อนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงสัมมนาครั้งต่อไปอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน

2.7 ด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ พบว่าควรมีจดหมายเชิญส่งไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแจ้งกิจกรรมล่วงหน้าอยู่ในระดับมากที่สุด

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบและการพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุด พบว่าความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบและการพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน ประสบการณ์การเข้าร่วมสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาต่างกัน ตำแหน่งงานต่างกัน และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบและแนวทางการพัฒนาสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบและการพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจำแนกตามมหาวิทยาลัยที่สังกัด พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่มีสังกัดแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อรูปแบบและการพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นต่อรูปแบบและการพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านผู้เข้าร่วมสัมมนาแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีการเปรียบเทียบแบบพหุคูณแบบ LSD พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลมีความคิดเห็นต่อรูปแบบและการพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้านผู้เข้าร่วมสัมมนาแตกต่างจากบรรณารักษ์ที่สังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐและในกำกับรัฐ และบรรณารักษ์ที่สังกัดมหาวิทยาลัยเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา มีประเด็นที่เห็นสมควรนำมาอภิปรายผล จำแนกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. นโยบายการส่งเสริมบุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทางวิชาชีพ พบว่าบรรณารักษ์ส่วนใหญ่เห็นว่า ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรมีนโยบายการส่งเสริมบุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทางวิชาชีพ โดยพิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมหรือหัวข้อที่จัดตรงกับงานที่รับผิดชอบมากที่สุด สอดคล้องกับ สุนีย์ โลกนิยม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 17 ธันวาคม 2556) ซึ่งอธิบายถึงหลักการพิจารณาเลือกบุคลากรเข้าร่วมการประชุม สัมมนา หรืออบรม จะพิจารณาจากงานที่รับผิดชอบเป็นหลัก โดยให้หัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้พิจารณาเบื้องต้นก่อน เนื่องจากบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาในหัวข้อที่ตรงกับงานที่รับผิดชอบจะส่งผลดีต่อองค์กรโดยตรง ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพของงาน นอกจากนี้ยังสามารถปฏิบัติงานให้เกิดความสำเร็จตรงตามเป้าหมายขององค์กร เกิดข้อผิดพลาดน้อย สร้างความสำเร็จให้แก่องค์กรมากขึ้น (Ollerenshaw, 2001, pp. 157-158; Frazis & Joyce, 2000, pp. 443-462; Sullivan, 2004, pp. 179-183; Sewdass & Theron, 2004, pp. 103-118)

2. ช่องทางการรับทราบกิจกรรมการพัฒนาทางวิชาชีพ พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่รับทราบกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพจากจดหมายเชิญ เนื่องจาก จดหมายเชิญที่ออกจากหน่วยงานถือเป็นหลักฐานทางราชการที่สามารถนำมาใช้ในการอ้างอิงเพื่อขออนุมัติจากผู้บริหารในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพได้อย่างเป็นทางการ

3. ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพ พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพปีละ 2 ครั้ง หรือ 6 เดือนครั้ง เนื่องจากทบวงมหาวิทยาลัย (2544) ได้ประกาศเรื่องมาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา โดยกำหนดให้บุคลากรในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติ จำนวน และประเภทตามความจำเป็นอย่างเพียงพอเพื่อพัฒนาห้องสมุดแล้ว บุคลากรทุกระดับของห้องสมุดควรมีโอกาสได้รับการฝึกอบรม และเข้าร่วมประชุมสัมมนา ทั้งภายในและระหว่างประเทศ รวมทั้งได้รับการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า 2 ครั้งต่อปี เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทั้งทางวิชาการ และวิชาชีพระดับสูงอย่างสม่ำเสมอให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

สมัยใหม่และสะท้อนต่อความก้าวหน้าทางวิชาการที่สถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ดำเนินการสอน วิจัย และให้บริการแก่สังคม

4. รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพ พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพในรูปแบบของการจัดประชุม/สัมมนาทางวิชาชีพมากที่สุด เนื่องจากการประชุม/สัมมนาทางวิชาชีพถือเป็นกระบวนการหรือเทคนิคที่ทำให้ได้มาซึ่งความรู้ และจากการพบปะพูดคุย บรรยาย ชักถาม อภิปราย และการระดมความคิดเห็น จากผู้นำเสนอ วิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ รวมทั้งผู้เข้าร่วมประชุมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อหาข้อสรุปและนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นำมาซึ่งความสำเร็จขององค์กรในอนาคต (ผล ยาวิชัย, 2553, หน้า 4-5) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลวรรณ รัตนพันธ์ (2547) ซึ่งศึกษาเรื่องการสนับสนุนของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาวิชาชีพของบรรณารักษ์ พบว่ากิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่บรรณารักษ์ส่วนใหญ่ต้องการคือ การเข้าร่วมประชุมของสมาคมวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ แตกต่างจากงานวิจัยของ จุฑารัตน์ ศรีวณะวงศ์ (2534) เรื่อง ความต้องการการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่พบว่าบรรณารักษ์ต้องการศึกษาดูงานห้องสมุดแห่งอื่น ๆ ภายในประเทศมากที่สุด และเห็นว่าการฝึกอบรมเป็นวิธีที่เหมาะสมมากที่สุดในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์

5. ทักษะทางวิชาชีพที่ต้องการพัฒนาของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาสนใจพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีห้องสมุดมากที่สุด เนื่องจาก วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาชีพที่จำเป็นต้องอาศัยทักษะเฉพาะในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศ ตั้งแต่กระบวนการจัดเก็บ รวบรวม และให้บริการ โดยได้รับผลกระทบจากเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ทำให้บรรณารักษ์ต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถแข่งขันกับอาชีพอื่น ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติงานโสตทัศน ผู้ปฏิบัติงานคอมพิวเตอร์ พร้อม ๆ กับพัฒนาความเชี่ยวชาญของวิชาชีพด้วย (ประภาวดี สืบสนธิ์, 2543, หน้า 190-198) สอดคล้องกับการวิจัยของ จุฑารัตน์ ศรีวณะวงศ์ (2534) เรื่องความต้องการการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่พบว่าบรรณารักษ์ต้องการพัฒนาหัวข้อความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากกว่าหัวข้ออื่น ๆ

6. อุปสรรคของการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทางวิชาชีพของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบว่า งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงาน/สถาบันเป็นอุปสรรคของการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทางวิชาชีพมากที่สุด เนื่องจากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งมีงบประมาณจำกัด โครงการพัฒนานุเคราะห์มักจะไม่ได้รับการพิจารณา และบางครั้งไม่มีการตั้งงบประมาณสำหรับการพัฒนานุเคราะห์ไว้ โดยแตกต่างจากการวิจัยของ จุฑารัตน์ ศรีวณะวงศ์ (2534) เรื่อง ความต้องการการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และการวิจัยของ ชัดติยา ทองทา (2543) ศึกษาเรื่อง ความต้องการกิจกรรมการพัฒนานุเคราะห์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่าอุปสรรคของการเข้าร่วม

กิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพของบรรณารักษ์ คือภาระงานที่รับผิดชอบมีมากจนกระทั่งไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม และยังแตกต่างจากการวิจัยของ Chan และ Auster (2003) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพของบรรณารักษ์บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ในด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพ พบว่า อุปสรรคสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพคือ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร

7. การพัฒนาการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า วัตถุประสงค์และเป้าหมายของสัมมนาควรสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและมีความชัดเจน ดังนั้นการสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดสัมมนาในแต่ละครั้งให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดคือ สร้างประโยชน์ในการร่วมมือประสานงาน และพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ให้สนองตามความต้องการของผู้รับบริการ เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

ส่วนหัวข้อและเรื่องที่น่าสนใจมีความเห็นว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ของห้องสมุด และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อการทำงานของห้องสมุด ที่ต้องพัฒนาให้ทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมถึงพฤติกรรมการใช้บริการของผู้รับบริการห้องสมุด

การศึกษาเรื่องคณะกรรมการจัดงาน วิทยากร ผู้ดำเนินรายการ พบว่าบรรณารักษ์ส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของทักษะ และความรู้ของคณะกรรมการจัดงานสัมมนาฯ ส่วนผู้ดำเนินรายการควรมีความรู้และทักษะทางด้านห้องสมุดด้วย และวิทยากรเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องที่น่าสนใจโดยตรง เพื่อได้นำความรู้ถ่ายทอดสู่ประชาชนทั่วไปมากยิ่งขึ้น

การศึกษาผู้เข้าร่วมสัมมนา พบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เห็นว่าควรเปิดโอกาสให้นักศึกษา นักวิจัยในสาขาบรรณารักษศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมด้วย ไม่ควรจำกัดผู้เข้าร่วมสัมมนาว่าเป็นผู้อยู่ในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์เท่านั้น

การศึกษาเรื่องสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และเวลา พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเดินทาง โดยเห็นว่าสถานที่จัดสัมมนาควรเดินทางไป-มาสะดวกรองรับคนได้จำนวนมาก และเห็นด้วยกับการหมุนเวียนการจัดไปยังมหาวิทยาลัยต่าง ๆ สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกที่บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเห็นด้วยมากที่สุด คือ มีหน้าเว็บไซต์สำหรับการดาวน์โหลดเอกสารประกอบการประชุม ขณะที่เวลาของการจัดสัมมนาเห็นว่าไม่ควรเป็นวันหยุด (เสาร์-อาทิตย์) และวันหยุดนักขัตฤกษ์

การศึกษาเรื่องงบประมาณ ค่าใช้จ่าย และค่าลงทะเบียน พบว่าบรรณารักษ์ส่วนใหญ่เห็นว่างบประมาณการจัดสัมมนาควรได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ในฐานะเป็นหน่วยงานที่ดูแลและรับผิดชอบสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด และได้รับการสนับสนุนจากค่าโฆษณา

และนำเสนอผลิตภัณฑ์จากภาคเอกชน สำหรับค่าลงทะเบียนควรกำหนดรวมกับ โปรแกรมการศึกษาดูงาน เพื่อการทำเรื่องขออนุมัติงบประมาณในการสนับสนุนเข้าร่วมสัมมนาของแต่ละหน่วยงานที่จะสามารถเบิกจ่ายให้แก่บุคลากรได้

การศึกษาการจัดสัมมนาและการประเมินผล พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเห็นด้วย ที่ควรจะมีการนำเสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มและนวัตกรรมใหม่ของนักศึกษา นักวิจัย รวมไปถึงการ แสดงสินค้าและงานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมใหม่ของห้องสมุด ส่วนการประเมินผลงานเห็นว่าควรมีการ รายงานผลการประเมินเพื่อนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงสัมมนาครั้งต่อไป

การศึกษาการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษายังเห็นถึง ความสำคัญของการส่งจดหมายเชิญไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแจ้งกิจกรรมให้ทราบล่วงหน้า และควรมี ความร่วมมือภายในเครือข่ายห้องสมุดเพื่อร่วมกันเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมได้อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

ผู้มีวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ในการจัดการประชุมหรือสัมมนาทางวิชาชีพเพื่อต้องการให้บรรณารักษ์ได้รับทราบอย่างทั่วถึง ควรใช้วิธีการจัดส่งจดหมายเชิญอย่างเป็นทางการไปยังห้องสมุดโดยตรง รวมถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อให้การประชาสัมพันธ์เป็นไปอย่างทั่วถึง และการจัดทำเว็บไซต์สัมมนาความ ร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นเว็บไซต์กลางรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เช่น ประวัติการจัด สัมมนา รายละเอียดการจัดสัมมนาแต่ละครั้ง และคณะทำงานที่รับผิดชอบ เป็นต้น ซึ่งเกี่ยวกับการสัมมนา ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

2. ผู้รับผิดชอบในการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรจัดทำ สื่อกลางในการรวบรวมข้อมูลทั้งประวัติการสัมมนา เอกสารประกอบการประชุมที่เป็นประโยชน์ในการ ติดตามและศึกษาข้อมูลย้อนหลัง

3. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลสถาบันอุดมศึกษาควร ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้วยการสนับสนุน งบประมาณในการจัดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

4. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเครือข่าย ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียนเพื่อรองรับ การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาและสร้างความก้าวหน้าในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการจัดกลุ่มบรรณารักษ์ในแต่ละงาน เช่น บรรณารักษ์วิเคราะห์หมวดหมู่และทำรายการ บรรณารักษ์บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า เป็นต้น
2. ควรศึกษาถึงเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย
3. ควรศึกษาถึงแหล่งสารสนเทศ และเครื่องมือที่บรรณารักษ์ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อการพัฒนาตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- ขัตติยา ทองทา. (2543). *ความต้องการกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑารัตน์ ศรารณะวงศ์. (2534). *ความต้องการการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). *ประกาศทบวงมหาวิทยาลัยเรื่อง มาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2544*. ค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2556, จาก <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/ministry%20law/1-31%20library%20standard%202544.pdf>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประภาวดี สืบสนธิ์. (2543). *สารสนเทศในบริบทสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.
- ผล ยาวิชัย. (2553). *สัมมนา*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2556). *เอกสารประกอบการสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ครั้งที่ 29*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2542). *เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพสารนิเทศศาสตร์* (หน่วยที่ 1-8). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มะลิวัลย์ น้อยบัวทิพย์. (2545). *ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, สำนักวิทยบริการ, กลุ่มงานส่งเสริมการใช้บริการสารสนเทศ.
- วิไลวรรณ รัตนพันธ์. (2547). *การสนับสนุนของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาวิชาชีพของบรรณารักษ์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Casteleyn, M., & Webb, S. P. (1993). *Promotion excellence personal management and staff development in libraries*. London: Bowker Saur.

- Chan, D. C., & Auster, E. (2003). Factor contributing to the professional development of reference librarians. *Library & Information Science Research*, 25, 265-286.
- Frazis, H., Gittleman, M., & Joyce, M. (2000). Correlates of training: An analysis using bouth employer and employee characteristics. *Industrial and Labor Relations Review*, 53, 443-462.
- Oldroyd, M. (1996). *Staff development in academic libraries present practice and future challenges*. London: Library Association.
- Ollerenshaw, H. E. (2001). Library assistants seeking professional status: Who pay and who benefits. *The New Review of Information and Library Research*, 7, 175-183.
- Sewdass, N., & Theron, J. C. (2004). Towards a framework for continuing professional development of library and information service personal in South Africa. *Mousaion*, 22(1), 103-118.
- Sullivan, M. (2004). Organization development in libraries. *Library Administration & Management*, 18(4), 179-183.